

Kompostera

ditt köks- och trädgårdsavfall

Information från bygg- och miljökontoret om den enkla konsten att ta hand om Ditt avfall och göra något nyttigt av det!

Kompostera Ditt eget köks- och trädgårdsavfall. Bygg själv ett ekologiskt kretslopp som fungerar. Rester som annars förbränns, förvandlas till en värdefull jordförbättringsprodukt.

Anmälan

Du som bor i Partille kommun har möjlighet att själv kompostera både trädgårdsavfall och hushållsavfall. För kompostering av det organiska hushållsavfallet krävs det en anmälan till bygg- och miljökontoret. Anmälningssblanketten kan du skriva ut från vår hemsida, www.partille.se eller ring oss på telefon 031-792 12 18. Vill du besöka oss finns Bygg- och miljökontoret i kommunhuset på Gamla Kronvägen 34. Uppgifter om till exempel sophämtningsavgifter och hämtningsintervall, ring till stadsbyggnadskontoret på telefon 031-792 13 20. Uppgifter om hämtningsdagar lämnas av Renova på telefon 031-61 85 00.

När kompostanläggningen varit igång en tid finns det dessutom möjlighet för dig som bor i villa, radhus eller liknande att få glesare sophämtning. När det gäller flerfamiljshus finns möjligheten att på sikt minska antalet kärl. I och med detta kan också sophämtningskostnaden minska.

För kompostering av enbart trädgårdsavfall, krävs ingen anmälan men det ska naturligtvis skötas så att olägenheter inte uppstår för omgivningen. Särskilt abonnemang för hämtning av trädgårdsavfall under perioden april-november (ej juli), kan tecknas hos stadsbyggnadskontoret, telefon 031-792 13 20.

Komposterbara delar av hushållsavfallet

- ✓ Matrester, kött och fiskrens
- ✓ Skal och rester från grönsaker och frukt
- ✓ Brödrester
- ✓ Te- och kaffesump samt filter
- ✓ Hushållspapper (gärna blött)
- ✓ Blomavfall och blomjord

Kompostera inte detta! (självklart eller?)

- ✓ Förpackningar så som t.ex. plast, metall, frigolit, glas, kartong
- ✓ Miljöfarligt avfall så som t.ex. batterier, kemikalier, färgrester, läkemedel
- ✓ Blöjor, dammsugarpåsar, tobaksaska, kattsand

Varför kompostera?

När du komposterar trädgårds- och köksavfall hjälper du till med att minska det växande sopberget. Du minskar avfallet i din sopbehållare med mer än 50 %. Dessutom återförs en mängd viktiga växtnäringssämnen till jorden. Det ger dig en god insyn i- och förståelse av det ekologiska kretsloppet. Kanske du då tänker på hur viktigt det är att redan vid inköpstillfället välja produkter som är komposterbara eller återvinningsbara.

Du bidrar också till att antalet transporter med avfall och mängden avfalls som förbränns, minskar. Om du komposterar allt organiskt hushållsavfall kan du få längre hämtningsintervall (var 4:e vecka), vilket innebär lägre soptaxa.

Alla slags restprodukter från växter och djur kan komposteras men inte hur som helst. Det måste ske på rätt sätt. Det är framförallt animaliskt avfall så som kött- och fiskrester som kan skapa lukt- och olägenheter och locka till sig fiskmåsar, kråkor, råttor och andra oönskade gäster.

Krav på kompostbehållare för trädgårdsavfall

Det finns inga krav på att den som enbart komposterar trädgårdsavfall måste använda speciella behållare men komposten måste skötas så att den inte orsakar olägenheter. Större mängd frukt från trädgården bör läggas i trädgårdskomposten men måste då täckas snarast så att man förhindrar uppkomst av flugor.

Krav på kompostbehållare för hushållsavfall

När du komposterar hushållsavfall, måste du ha en sluten behållare så att fåglar, gnagare och andra skadedjur inte kommer åt komposten. Vill du kompostera ditt hushållsavfall året runt och planerar att ha kompostbehållaren utomhus, bör den dessutom vara isolerad, en så kallad varmkompost. Detta för att få en jämn temperatur och snabbare, regelbunden nedbrytning.

ATT KOMPOSTERA

Trädgårdskompost

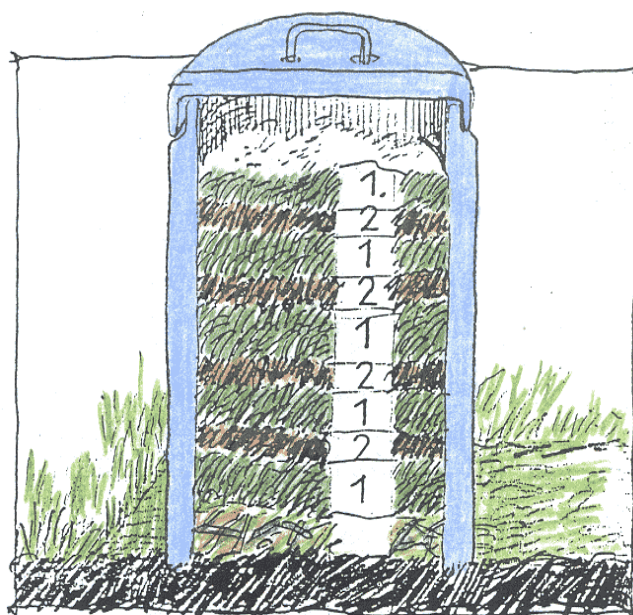
Det är inte svårt att lyckas med kompostering, det gäller bara att känna till vissa viktiga förutsättningar (ungefär som när man bakar bröd). I all kompost finns det massor av djur, svampar och bakterier. De har som sin viktigaste uppgift att bryta ner det organiska materialet i komposten. Vissa förutsättningar måste dock uppfyllas om nedbrytningen skall fungera. Smådjur, svampar och bakterier vill ha näring,

tillgång till syre och vatten för att trivas. Därför är det viktigt att anlägga sin kompost så att den inte blir för tät, att den hålls fuktig (ungefär som en urkramad tvättsvamp) och har en sammansättning som innehåller den näring som de nedbrytande organismerna efterfrågar. Går det som det ska, kommer trädgårdsavfallet, på mindre tid än ett år att omvandlas till ett värdefullt jordförbättringsmedel.

1

Balansen

Det är viktigt med balans i en kompost. Det måste finnas god tillgång på syre, vatten och näring. Aktuella näringsämnen är framförallt kol och kväve och det är viktigt att dessa ämnen balanserar varandra. I en ren trädgårdskompost uppstår det lätt kvävebrist. Detta undviker du enklast genom att tillföra kväverika material som exempelvis färskt gräsklipp, köksväxtrester, stallgödsel, kaffesump mm. Vårt material skall därför läggas löst och luftigt och gärna blandas med ett torrare material. Torra trädgårdsrester bör vattnas. Packa inte materialet; å andra sidan får det heller inte vara för löst ilagt. Lagom är bäst och begreppet "lagom" lär man sig enklast genom att kompostera själv.

2

Tekniken

Se till att kompostmaterialet har jordkontakt. I botten bör man lägga ett grövre material (kvistar och mindre grenar) för att underlätta luftcirkulationen. Bygg sedan lager på lager av ömsom trädgårdsrester (15-20 cm) och humusrik jord eller kompost (5 cm). Sönderdela trädgårdsresterna så mycket du kan, antingen för hand eller med hjälp av en kompostkvarn. Ju större den sammanlagda angreppsytan är ju snabbare bryts komposten ner. Omalda grenar, kvistar och annat grovt material bör inte ingå i komposten.

I en vanlig trädgårdskompost, antingen den är med eller utan lock och täta sidor (utan isolering), kan det vara svårt att få upp temperaturen särskilt högt. I centrum kommer temperaturen sällan upp till mer än 40 grader och ute i kanterna känns den knappast varm. Det är bara i en isolerad behållare som man kan få upp temperaturen till över 60 grader. I en trädgårdskompost går därför nedbrytningen relativt långsamt och man får räkna med att de flesta ogräsfrön överlever.

3

Kompostbehållaren

En kompostbehållare bör vara välordnad, det är sällan lyckat att slänga materialet i en hörna i trädgården. En sådan hög blir förr eller senare en skräphög. En behållare rekommenderas därför och den kan se ut på många sätt. De finns färdiga att köpa i plast eller metall, de kan fås mer eller mindre isolerade. Man kan med fördel bygga sin egen kompost också. En träram på 1 x 2 m med sidor av trä och med en luftspalt på

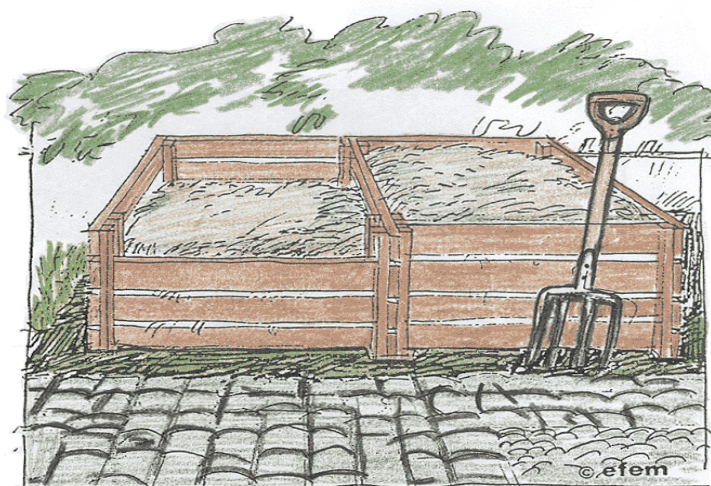
1-2 cm mellan spjalorna är ett bra alternativ. Dela in den i två fack och bygg den 80-90 cm hög. Den fungerar utmärkt för trädgårdsavfall men måste vattnas då den lätt torkar ut. I en öppen behållare går nedbrytningen långsammare än i en behållare med lock. Har man ont om plats i trädgården är det därför bra att antingen köpa eller tillverka behållare med lock.

4

Kompostmaterial

Gräsklipp, grästorv, häckklipp, löv, ogräs, blast och andra köksväxtrester fungerar bra. Ta med ogräset också men försök att undvika dem som är i blom och frö. I praktiken måste du dock räkna med att få med en del ogräsfrön

i komposten. Stallgödsel, papper, tång, sjögräs är också material som med fördel kan blandas in i komposten, liksom kaffesump, teblad mm. Undvik att blanda in sjuka grenar och växter. Bränn dem eller släng dem i din sopbehållare.

Vanliga problem och myter!

⇒ Komposten är för torr

Vattna, den skall kännas som en urkramad svamp för att hålla idealisk vattenhalt.

⇒ Komposten är för blöt

Gräv om den och blanda ut komposten med material som suger till sig fukt, så som torv och sågspån. Blanda också i lite kalk och eventuellt också lite grövre material för att öka genomluftningen i komposten.

⇒ Felaktig sammansättning, för lite näring

Tillför gräsklipp, köksväxtrester och färdig kompost. Blanda därefter komposten väl och se till att den är luftig och fuktig.

⇒ Invasion av råttor och möss

Råttor och möss trivs inte med bara trädgårdsavfall.

⇒ Komposten luktar illa

Kompostmaterialet är för packat och därmed uppstår det syrebrist. Gräv om komposten och luckra upp den.

⇒ Flugor och myror

Flugor kan förekomma, likaså myror. Flugor undviks bäst genom att alltid täcka köksrester med jord, torv eller liknande. Flugor undviks lättare i en tät behållare än en öppen.

Myror trivs normalt bra i en kompost. De ställer dock sällan till några besvär så låt dem hållas om de inte blir för många.

Maskkompost

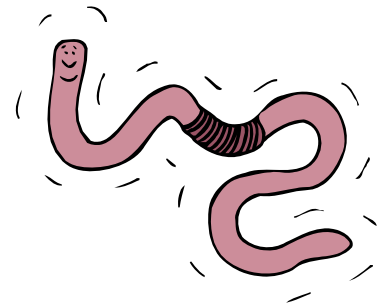
Maskkompostering är ytterligare en möjlighet att ta hand om köksresterna. Tekniken lämpar sig väl där det är ont om plats och kan med fördel placeras på t.ex. balkongen. Kompostmaskarna kan man få tag på i en zoologisk affär.

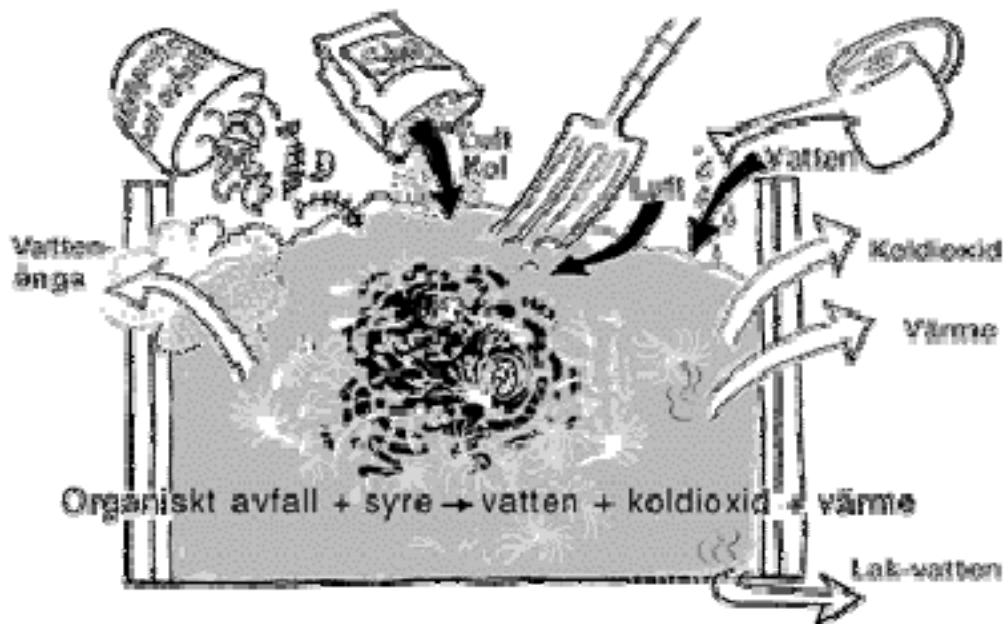
Det behövs en låda på 40x80 cm som är 50 cm djup. Några tidningar i botten (gärna fuktade) som maskarna läggs på och sedan är det bara att sprida ut hushållsresterna i lådan. Börja med mindre mängder rester om maskarna är få. Efter några månader har du tillräckligt med mask för allt ditt köksavfall.

Du kan också tillsätta kompostmaskarna i efterkomposteringen av varmkomposten. Maskarna tillsätts när temperaturen sjunkit till högst 25-30°C. Resultatet av kompostmaskens arbete blir en maskhumus som bl.a. innehåller mer totalkväve och nitratkväve, mer organiskt material, mera växtfosfat än normal komposthumus. Maskhumusen är alltså mycket mer koncentrerad näring än vanlig kompost.

Varmkompost

För att lyckas med kompostering måste du se till att få gynnsammaste förutsättningarna i kompostmassan. Det innebär god syretillförsel, d.v.s. bra luftning, inte för vått men inte heller för torrt. Den skall kännas som en urkramad svamp. Blanda materialen för att få den bästa näringssammansättningen för alla mikroorganismerna.

1

Komposten blir varm

Klarar man att få en bra balans, med rätt fukt och näringsammansättning, kommer temperaturen i komposten att öka kraftigt upp emot 70 grader av sig självt. Temperaturen kommer sedan att variera mellan 40-70 grader och det sprids en svag, frisk kompostlukt. Allt eftersom färskt avfall fylls på, flyttas den varma zonen uppåt i behållaren. På 1-2 månader är bottenmaterialet mer eller mindre nedbrutet. Efter ytterligare 1-2 månaders efterkompostering (så att även toppskiktet brutits ner) är det dags för eftermognad i ett upplag. Två behållare används, gärna växelvis. En fylls på medan den andra står på efterkompostering.

2

Varva matavfallet

Varva matavfall med en ströblandning av jord, gräs, löv och spån eller malda kvistar samt kalk. Det förbättrar nedbrytningsprocessen och luftningen. Det är viktigt att behållarens volym överensstämmer någorlunda väl med mängden tillfört avfall. I en för stor behållare kan det vara svårt att få upp temperaturen och få en aktiv nedbrytningsprocess. I en för liten behållare kan aktiviteten bli för stor med syrebrist som följd. Naturligtvis blir den snabbt fylld också.

3

Detta kan du kompostera

I stort sett allt organiskt köksavfall kan komposteras, t.ex. matavfall (även köttben, äggskal, skaldjursskal mm), kaffefilter med kaffesump, teblad, hushållspapper, blomjord, vissa blommor och krukväxter.

4

Undvik detta!

Det som inte kan komposteras är olika dryckesförpackningar i "papp" för juice- och mejeriprodukter, frysförpackningar och liknande, d.v.s. förpackningar som är belagda med ett vax-, aluminium- och/eller plastskikt. Blöjor och mensskydd skall heller inte komposteras då de innehåller plast som inte kan brytas ner.

Tänk på detta!

⇒ Vattna vid behov. Kolla så att kärnan inte torkar ut av värmen. Varva och täck matavfallet med strö.

⇒ Håll rent! Flugproblem måste undvikas, men det finns åtgärder mot flugor. Små millimeterstora s.k. blomflugor är dock svåra att undvika helt.

⇒ Varje matavfallsskikt bör täckas så snart som möjligt med jord, torv/kalk, spån etc. (särskilt barrträdsspån är bra då det innehåller hartsämnen som flugor tycks ogilla)

⇒ Biologisk krigföring med flugäggsätande insekter och maskar. Hög komposttemperatur, 50-70°C, dödar flugägg.

⇒ Luktproblem är det tydligaste tecknet på att något är fel. Huvudorsaken är nästan alltid för lite syre. Komposten kan aldrig få för mycket luft men tyvärr kan risken öka för uttorkning istället.

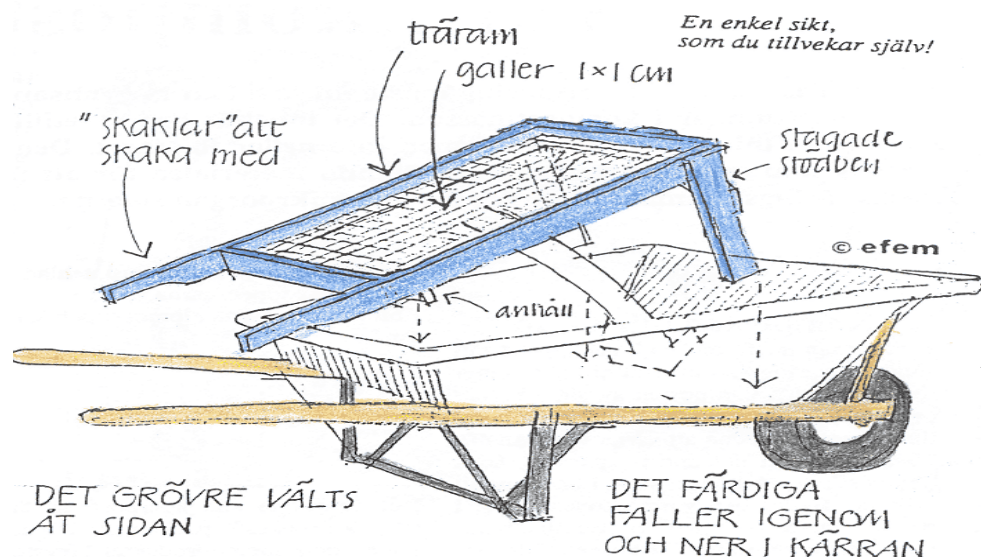
Orsaker till dålig lukt!

- ✓ Behållaren har dåliga ventilationsöppningar.
- ✓ För våt kompostmassa (över 70-80%).
Tillsätt spån, kalk etc., gräv om och lufta.
- ✓ För mycket organiskt material i startskedet ger syrebrist. Lägg in 5 cm kompostjord i botten på behållaren, varva med spån, malt trädgårdsavfall etc. Får du för lågt pH-värde (för surt) i komposten så kan du tillsätta krosskalk.

Så här använder du komposten

Kompost är ett jordförbättringsmedel. I den egna trädgården kan den ersätta t.ex. torvmull, barkmull och andra liknande tillverkade jordförbättringsprodukter. Hushållskompost och maskhumus ersätter dessutom andra gödselmedel.

Trädgårdskomposten

Om man siktar komposten får man en mycket fin jord som kan användas direkt både ute i trädgården och att blanda i krukväxtjord. Siktresterna lägger man i den nya komposten, eller som jordförbättringsmedel vid plantering av buskar och träd.

Trädgårdskomposten är oftast inte speciellt näringsrik men den ökar humusinnehållet i jorden och stimulerar dagmaskar och mikroorganismer. Sprid ut ett ca 5 cm tjockt skikt över köksväxtlandet och blanda det väl i jorden. Är jorden mager behöver man sannolikt komplettera komposten med något gödselmedel eller brunnen stallgödsel. Eftersom det förekommer ogräsfrön i trädgårdskomposten får man räkna med att det kommer att växa en del fröogräs också. Täck därför jorden efter sådd med ett tunt skikt av ogräsfri jord eller använd någon form av marktäckning.

Löv i rabatten är en utmärkt marktäckare. De håller ogräset borta och på kort tid förvandlar maskarna löven till den finaste trädgårdsjord.

Mycket näringsälskande grönsaker som squash och pumpa kan med fördel odlas direkt i den öppna trädgårdskomposten.

Hushållskomposten

Hushållskomposten är mer näringsrik än trädkompost. Hur näringsrik den är beror på vad man lagt i den av kött- och fiskrester och t.ex. gödsel. Mer animaliska matrester och gödsel ger en näringsrikare kompost. Man behandlar den på samma sätt som trädgårdskomposten, d.v.s. siktar den före användning. Blanda hushållskompost med trädgårdsjord i förhållande 1:3. Är du osäker på kompostens kvalitet, gör en provodling med smörgåskrasse på ett fat.

Hushållskomposten ger ofta tillräckligt med både humus och näring till exempelvis köksväxtlandet. Om man använder sig av varmkompostering av hushållsavfall, där temperaturen går upp till 70 grader, kommer komposten i princip att vara fri från ogräsfrön. Därför kan man lägga hushållskompost direkt på jordytan utan risk för ogrästillväxt.

Maskkomposten

Maskhumus är något helt annat än kompost. Den är mer koncentrerad än andra komposttyper. Man kan blanda en del maskhumus med fem delar trädgårdsjord och använda blandningen som jordförbättringsmedel i köksväxtlandet. Maskhumus är också utmärkt att använda som ersättning för gödselmedel till enskilda plantor. Lagg t.ex. en matsked maskhumus per månad som toppdressing till krukväxterna under växtsäsongen.

Kompostplats och utrustning

För den lilla radhustomten kan det se snyggast ut att köpa en liten, sluten behållare på ca 200 liter. Den ställs om möjligt i halvskugga. Vid sidan om behållaren måste det finnas plats för att sikta komposten och också ett utrymme, lika stort som för behållaren, för korttidslagring / eftermognad av komposten.

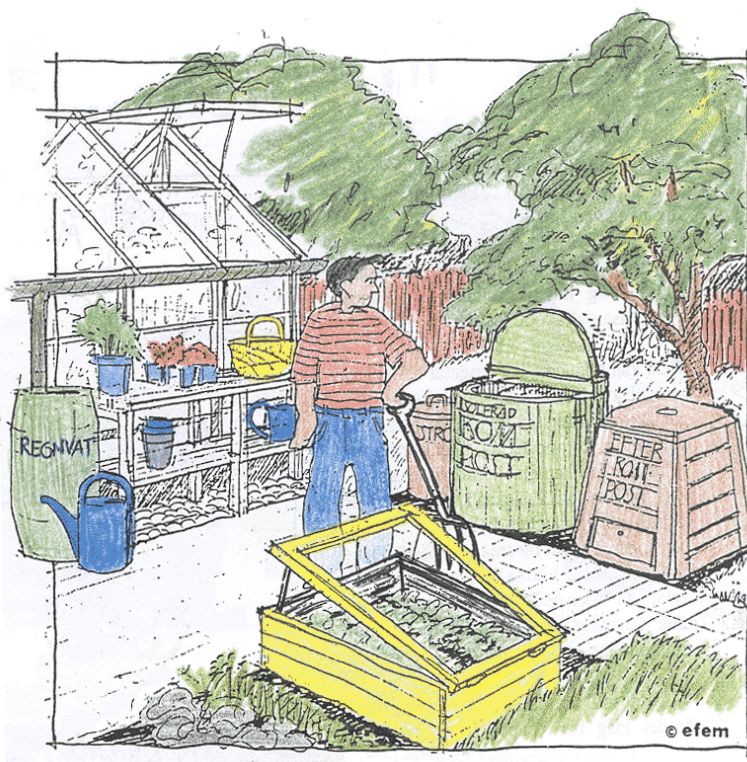
Komposten bör hållas täckt med en fiberduk, presenning eller liknande för att hindra att den blir blöt och framförallt för att hindra ogräsfrön att sprids till komposten.

Har man hushållskompost behöver man också en behållare vid sidan om med strö, flis eller torv, som man varvar hushållsavfallet med. Efter som varmkomposten skall eftermognarekommenderas antingen att man använder två kompostbehållare växelvis eller att man har en inhägnad och övertäckt plats för eftermognad av komposten.

En kompostsikt kan man enkelt göra själv av ståltrådsnät som fästs på en träram. Färdiga siktare som passar till skottkärran finns att köpa.

För sönderdelning av trädgårdsavfallet inklusive sönderklippt ris från buskar, kan man använda en rotorgräsklippare som man kör fram och tillbaka över det utbredda avfallet.

En kompostkvarn är ett bra hjälpmedel för att få en effektiv hemkompostering. Med den sönderdelar man trädgårdsavfallet, inklusive mindre grenar och kvistar samt t.ex. ben från köksavfall.

Det huvudsakliga informationsmaterialet i denna broschyr har utarbetats av MOVIUM (sekretariatet för den yttre miljön vid Sveriges Lantbruksuniversitet). Vissa omarbetningar har gjorts av bygg- och miljökontoret i Partille kommun.

*Författare: Ole Andersson, Eivor Bucht samt Birgitta, Melica och Conny Jerkbrant.
Teckningar: Hans Grönlund, EFEM m.fl.*